

Ключевые слова: специальная криминалистическая методика, государственная регистрация, аттестация отдельных криминалистических методик, криминалистика.

Schoor B. Problems of Practical Application of the System of Special Criminalistical Methods. In the article summarizes by the author the views of the forensic scientists regarding the problems of development and integration of forensic techniques; outlined the concept of relative order state registration and certification of special forensic methods and procedure for maintaining the registry. The proposed mechanism should promote generalization and systematization of certain forensic methods, quality control of their development. If a separate forensic technique was registered, its developer must obtain copyright certificate under applicable laws of Ukraine. Establishing a uniform procedure of certification and registration of individual forensic techniques, in addition, will be the basis for the development of new separate forensic techniques if needed and quality of their approbation.

Key words: special criminalistical method, state registration, state attestation of separate criminalistical methods, criminalistics.

УДК 343.359.3(477)

О. Саско

Гене́за кримінальної відповідальності за контрабанду

Статтю присвячено генезі кримінальної відповідальності за контрабанду в Україні. Розглядається проблема історичного становлення кримінальної відповідальності за контрабанду аналізуючи пам'ятки права, які діяли на території України, простежуються тенденції розвитку особливостей встановлення відповідальності за контрабанду. Через призму ретроспективного аналізу встановлення кримінальної відповідальності за контрабанду відкривається дійсний зміст та цільове призначення цієї кримінально-правової заборони.

Ключові слова: генеза, кримінальна відповідальність, мито, контрабанда, історичний досвід, кримінально-правова заборона.

Постановка наукової проблеми та її значення. Актуальність дослідження обумовлена масштабністю та транснаціональним характером контрабандної діяльності, джерела якої виникають і поширюються у багатьох країнах світу, у тому числі і в Україні. Проблема генези кримінальної відповідальності за контрабанду слід розглядати у форматі історичного аспекту, оскільки саме через призму ретроспективного аналізу відкривається дійсний зміст та цільове призначення цієї кримінально-правової заборони.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Проблема генези кримінальної відповідальності за контрабанду неодноразово досліджувалися у юридичній літературі. Так, вагомий внесок у вивчення вказаного інституту права зробили такі вітчизняні вчені, як В. А. Владимиров, Є. П. Гайворонський, Д. Д. Давітадзе, Ю. Г. Кисловский, В. І. Курляндський, О. М. Омельчук, О. В. Процюк, М. С. Таганцев, В. І. Шакун та інші. Однак не всі історико-правові аспекти окресленої проблематики знайшли належне висвітлення.

Мета й завдання статті. Мета статті полягає в дослідженні генези кримінальної відповідальності за контрабанду з метою подальшого формулювання конкретних пропозицій щодо реформування чинного законодавства України та, як результат, юридичної практики. Для її вирішення було поставлено такі завдання: з'ясувати ступінь наукової розробки теми, висвітлити процес становлення кримінальної відповідальності за контрабанду, для того, щоб у майбутньому можна було сформулювати конкретні пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства та юридичної практики у цій сфері правовідносин.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Проблеми генезу кримінальної відповідальності за контрабанду неможливо досліджувати без дослідження питання про історичні передумови встановлення кримінально-правової заборони контрабанди на різних етапах розвитку українського законодавства. М. С. Таганцев писав: «Історична оцінка всякого... закону є одним із перших прийомів критичного аналізу права»[11, с. 28].

Контрабанда як явище з'явилась ще в найдавніші часи. Її розвиток нерозривно пов'язаний із становленням державності: встановленням кордонів держави, розвитком економіки, зовнішньої та внутрішньої торгівлі, розвитком митної справи. В першу чергу, розвиток контрабанди, на нашу думку, зумовлений встановленням контролю держави за зовнішньоекономічними зв'язками та введенням митних зборів. Природно, що у всі часи знаходилися люди, які намагалися не сплачувати мито, а також вивозити з

держави заборонені до вивозу товари та інші предмети. Контроль за переміщенням товарів у вигляді митниць, в свою чергу, спонукав до винайдення нових способів переміщення товарів та предметів – з приховуванням від митного контролю або поза митним контролем.

Історична література вказує на те, що контрабанда з'явилася у Київській Русі ще в IX-XIII століттях зі становлення дрібнотоварного виробництва, поширення оптової та роздрібною торгівлі продукцією ремесел, сільського господарства і промислів, появи металевих грошей у купецтва, ремісників і міщан, та виокремлення із загалу наявних на той час податків окремого збору «мить», яке тлумачилось, як «пошлина провозная», і бралось в різних князівствах різної величини. Дане поняття відповідає сучасному значенню українського слова «мити», що свідчить про наявність взаємозв'язку між появою «пошлин» та контрабанди [12, с.116-117].

Разом з цим, офіційне визнання контрабанди як суспільно-небезпечного діяння закріпилося у XII-XIII столітті, коли держава за рахунок правових заходів стала реагувати на випадки контрабанди. Професор Ю. Г.Кисловський стверджував, що першими контрабандистами на Русі були іноземні купці, починаючи з представників Ганзи (союзу вільних міст Західної Європи) у Новгороді в XIII-XVI столітті, а пізніше й англійські купці в XVI-XVII столітті. Незважаючи на величезні прибутки, які вони отримували від легальної торгівлі, купці по суті грабували країну контрабандним вивозом товарів [4, с.3]. Проте реакція державних органів того часу на випадки масового перевезення контрабандних товарів була досить невиразною. Дії щодо захисту кордонів носили епізодичний характер і виражались, наприклад, у запровадженні обов'язкового таврування коней для контролю за їх продажем іноземцям (ст. 10 Білозерської митної грамоти 1497 р. і ст. 96 Судебнику 1550 р.), або у попередженні пред'явлення підроблених грамот, що дозволяли вести торгівлю та завіряли сплату мита при перевезенні, виданих нібито царем (грамота Івана IV митникам м. Дмитрова від 04. 06. 1549 р.) [9, с.192].

Занепад Київської Русі призвів і до розпаду єдиної митної системи, а приєднання у XIV-XVII столітті українських земель до складу інших держав сприяло поширенню на нашій території норм митного права іноземних країн.

Після утворення в 1569 р. нової польсько-литовської держави Речі Посполитої, дії кримінального законодавства Польщі поширилися і на територію України. Однак українське та литовсько-руське право свою дію не припинило, а було кодифіковане у три Литовські статuti (1529, 1566 і 1588 рр.). В зазначених Статутах регламентувалися правила середньовічної торгівлі та система покарань за їх порушення. Для того, щоб купці не оминали встановлених митниць і не уникали сплати мита широко застосовувався дорожній примус та право складу. Дорожній примус означав, що купці мали пересуватися лише встановленими маршрутами, відхилення від яких загрожувало ув'язненням, стратою, конфіскацією товарів або штрафом – «промито», половина якого йшла на користь митників чи феодалів, у чийх володіннях були заарештовані товари, а інша половина – державі. Ще однією підставою для стягнення «промита» було використання князівських, панських або духовних перевозів через ріки, замість державних («государських»). З метою запобігання порушенням митних правил, великокнязівська влада уповноважувала представників місцевої адміністрації, воєвод і старост сприяти митникам у затриманні купців, які переміщували свої товари нерегламентованими маршрутами та ухилялись від сплати мита. Вказане свідчить про виникнення вже у той час заходів кримінально-правового примусу до осіб, які займалися контрабандним перевезенням товарів поза митницями.

Так, кримінальна відповідальність за вчинення контрабандних дій була передбачена нормами Литовського статуту 1588 р. Зокрема, ст. 48 встановлювалась заборона щодо вивозу з Речі Посполитої у воєнний та мирний час зброї, заліза, рушниць, коси, ножів, стріл та інших предметів воєнного призначення. При цьому, порушник підлягав смертній карі, а товари і вся його власність конфіскувались до великокнязівської скарбниці.

Статтею 11 Статуту варшавського сейму 1557 р. було введено заборону щодо вивозу з Королівства Польського коней, натомість ввезення останніх законодавством не заборонялося, а їх реалізація повинна була здійснюватись виключно на ярмарках. Подібні норми з'явилися в ті часи і в законодавстві Російської імперії, стосувалися запровадження заборони на ввіз деяких виробів із золота (з метою економії засобів оплати) та вивезення з країни дорожніх металів і виробів з них. При цьому, законодавче закріплення державного контролю за збиранням податків, а також право царя у наданні різного роду пільг щодо їх оплати, відбулось разом із введенням у юридичну силу Судебника 1550 р.

Чіткої системи у козацько-гетьманській державі митна справа набула у 1654 р. за часів правління Богдана Хмельницького, який прагнув проводити самостійну фінансову політику, вважаючи

її однією з основних ознак державності. При цьому, одним з основних джерел поповнення державної скарбниці було затверджене Універсалом 1654 р. прикордонне мито: «інфуку» (ввізне) й «евеку» (вивізне) [5, с.13].

У цей же історичний період держава веде активну боротьбу з контрабандою. Першим кроком у ході цього було формування відповідної законодавчої бази, при тому, норми, які регламентували відповідальність за контрабанду, знаходились як у митних, так і в кримінальних законодавчих актах. Першою спробою до пристосування діючої на той час митної системи, яка склалася в період феодалізму, до вимог централізованої держави, та встановлення кримінальної відповідальності за контрабанду, було видання у 1649 р. Соборного Уложення, у якій містилася глава IX «Про мита про перевезення та про мости». Однак, на думку Ю. Г.Кисловського, вказаний нормативний документ суттєвих змін у нормотворчє врегулювання проблем контрабанди не вніс [4, с.22].

Змістовне поняття контрабанди як правопорушення з'явилося у XVII — початку XVIII століття у період бурхливого розвитку товарно-грошових відносин, коли держави вважали не вигідним для себе безмитні ввезення та вивезення товарів. Будь-яке порушення встановлених законом та іншими нормативно-правовими актами правил перевезення товарів і цінностей через кордон, що приховувалося від контролю з боку митниці, отримало назву контрабанди, а порушники, що вдавалися до таких дій, підлягали покаранню [1, с.24]. Більше того, у прийнятому 22.05.1667 р. Новоторговому Статуті контрабандою визнавались не лише порушення, пов'язані з провезенням надлишкових товарів, але й ті, що передбачали провезення товарів, заборонених до експорту чи імпорту. Особливо виділялась контрабанда валюти, при виявленні якої остання, як предмет контрабанди, вилучалась на користь держави. Крім того, ст. 74 цього Статуту вперше було диференційовано відповідальність за контрабанду залежно від рецидиву.

В Іменному Указі від 16.05.1729 р. та Митному Статуті 1755 р., виокремлено ряд способів провезення контрабандних товарів: 1) поза митницею; 2) через митницю, але за допомогою її служителів. При цьому, другому виду контрабанди на той час сприяла деяка недосконалість самого механізму сплати митних платежів, який не спонукав митних чиновників до вболівання за державні інтереси [1, с.21-22].

Першою сучасною спробою на теренах Російської імперії щодо криміналізації контрабандної діяльності стало прийняття у 1871 р. «Уложения о наказаниях уголовных и исправительных». У ст.ст. 744-802 даного «Уложения» визначалися кримінальні покарання за скоєння таких діянь як: а) таємне провезення товарів, не обкладених митом, або виявлених в межах чи поза межами прикордонної смуги; б) таємний провіз, вчинений групою осіб, або ж особою озброєною; в) перевезення вогнепальної зброї без її застосування; г) порушення правил транзитних перевезень.

1) Згідно положень «Таможенного Устава» 1910 р. контрабанда (ст. 1045) розглядалась не лише як порушення митних правил та економічних інтересів, але й стосувалась перевезень заборонених та обкладених митом товарів. Також контрабандою визнавалось зберігання, складування і транспортування товарів при не пред'явленні «належних доказів законності їх походження» в окремих визначених випадках, які стосувалися, переважно, іноземних товарів, чаю, спирту, вина і горілчаних виробів. Це було досить складне, але чітке визначення контрабанди. При цьому, контрабанда експортних товарів вважалась скоєною не лише при фактичному переміщенні товарів, але й при замаху на його здійснення, що пояснювалось неможливістю на той час притягнення до кримінальної відповідальності осіб, які виїжджали на чужу територію [7, с.24-31].

Крім цього, Митним Статутом контрабанду було розділено на таку, що тягнула за собою адміністративну та кримінальну відповідальність. Зокрема, кримінально караною контрабанда була у випадку, якщо: а) виконавець зберігав чи приймав для збуту контрабандні товари, та мала місце торгівля завідомо контрабандними товарами «за звичкою» чи як промисел (ст. 1068); б) контрабанда вчинялась шляхом ввезення товару на в'ючній скотині чи конях повз митні установи, шляхом приховування чи провозу контрабандних товарів у спеціально пристосованих місцях, а також прикриття товару митними документами, які відносились до іншого товару (ст. 1069); в) вона вчинялась при участі декількох осіб або особою, яка мала під час провозу чи пронесення товару повз митні установи зброю (ст. 1070); г) контрабанда була вчинена членом шайки, що зорганізувалася для ввезення контрабандних товарів (ст. 1071). При цьому, слід зазначити, що винний у скоєнні останнього різновиду злочину ніс покарання як за «Уголовным Уложением» (ст. 279), так і за «Таможенным Уставом» [7, с.24-31].

В епоху радянського періоду поняття контрабанди як злочину було визначено у Декреті РНК РРФСР «Про дозволи на ввезення та вивезення товарів» від 29.12.1917 р. [10, с. 197]. Зокрема, під контрабандою визнавалось ввезення до країни та вивезення з її території товарів без відповідного

дозволу. При цьому, товари, які ввозилися на радянську територію без дозволу, вважалися контрабандними і підлягали конфіскації митними установами.

В період польсько-радянської війни 11.05.1920 року було прийнято спеціальну постанову Ради праці й оборони «Про боротьбу з контрабандною торгівлею» [6, с. 196], згідно якої усім організаціям і громадянам категорично заборонялося проводити закупівлю іноземних товарів у прифронтовій зоні. Так, особи, які незаконно переходили лінію фронту, підлягали відповідальності за шпіонаж, а належні їм товари та гроші конфіскувалися.

Декретом РНК від 03.01.1921 р. «Про ревізії та конфіскації» законодавцем у поняття контрабанди вперше було введено такі ознаки, як приховування товарів, грошей і різного роду предметів від митного контролю, або їх таємне переміщення поза митними установами [2, с. 37]. У першому КК РРФСР прийнятому 26.05.1922 року, контрабанду (ст. 97) було віднесено до категорії державних злочинів, а під нею розумілися порушення законів та постанов про перевезення товарів через кордон. При цьому, диспозиція статті була банкетною, а тому для її застосування необхідно було звертатися до нормативних актів, які регулювали на той час порядок вивезення товарів за кордон і ввезення їх із-за кордону.

Враховуючи факт наявності на той час великої кількості законів, які, як правило, суперечили один одному, дублювалися, а їх застосування створювало певну складність, 01.09.1922 р. було прийнято Декрет РНК «Про митну охорону» [3, с. 734], яким було узагальнено наявний нормативний матеріал, який стосувався ввезення і вивезення товарів через кордон, усунув колізії та непослідовність законів, приділив належну увагу кваліфікуючим ознакам поняття контрабанди і відповідальності за неї. Так, ст. 7 Декрету під контрабандою було визначено переміщення або замах на переміщення будь-якого майна через державний кордон з приховуванням від митного контролю. При цьому, вперше контрабандою визнавалося збереження і транспортування товарів і предметів.

Аналогічна КК РРФСР норма щодо контрабанди була передбачена і в 1922 р. у ході прийняття КК УРСР. При цьому, з прийняттям у 1927 р. нового КК УРСР контрабанду було розділено на: просту, яка розглядалася адміністративними органами і каралася в адміністративному порядку (ч. 1 і 2), і кваліфіковану (ч. 3), що підлягала вирішенню в кримінально-судовому порядку [8, с. 1032]. Крім цього, замість виключених вказівок на кваліфіковані ознаки контрабанди, було зроблене посилання на окремі положення, передбачені ст.261 Митного статуту (наприклад, на контрабандне переміщення товарів, здійснене із використанням транспортних засобів, збройну контрабанду та деякі інші), а також дещо уточнено міру покарання за кваліфіковану контрабанду.

Стаття 15 Закону про кримінальну відповідальність за державні злочини, прийнятого від 25.12.1958 р. внесла суттєві зміни, а саме: відмінено поділ контрабанди на просту і кваліфіковану. Контрабанда розглядається як злочин, і як адміністративний проступок.

Із розпадом СРСР і утворенням незалежної та суверенної Української держави відбулась певна лібералізація зовнішньої торгівлі, яка, поряд із позитивними результатами, призвела й до масового вивезення з нашої держави товарних цінностей, виручка від продажу яких значною мірою осіла за кордоном, сприяючи тим самим зміцненню економіки іноземних держав та перешкоджаючи економічним інтересам України. Зростання контрабанди, а також поява нових видів злочинів, які раніше не мали місця у зовнішньоекономічній діяльності України, призвели до необхідності внесення до КК УРСР від 28.12.1960 р. доповнень. Зокрема, 15.02.1995 р. його доповнено ст. 70¹, яка передбачала відповідальність за контрабанду наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів.

Слід зазначити, що соціально-політична і кримінально-правова оцінка контрабанди на більш ранніх етапах розвитку нашої держави була досить різною. Так, наприклад, за КК УРСР в редакції 1922 року і 1927 року норми про відповідальність за контрабанду були розміщені в главі «Злочини проти порядку управління». Але, на нашу думку, головним чинником віднесення контрабанди до тієї чи іншої глави діючого на той час Кримінального законодавства було заполітизоване ставлення законодавця до визначення об'єкту кримінально-правової охорони. На меті, в першу чергу, була охорона не суспільних відносин, а системи державної влади, а ще точніше – політичної системи.

Формулювання норми, яка передбачала відповідальність за контрабанду змінювалось неодноразово, однак втручання законодавця у 1962, 1984 та 90-х р.р. не призвело до докорінної зміни суті самої норми, мали місце лише суто редакційні зміни.

В сучасний період переходу економіки України на ринкові відносини в умовах різноманіття і рівноправності всіх форм власності, демонополізації народного господарства, впорядкування фінансово-грошової системи, інвестуванні іноземного капіталу в економіку, різноманітності форм господарської діяльності і т.і., соціально-політична оцінка контрабанди істотно змінилась. Відмічаючи

шкоду, що завдається контрабандою, практично усіма визнається, що контрабандний провіз товарів завдає, в першу чергу, пряму економічну шкоду державі, оскільки в бюджет не надходить встановлене законодавством України мито на ввезені товари.

У КК України 2001 р. «Контрабанда» з глави про злочини проти держави було переміщено у розділ про злочини у сфері господарської діяльності, а норму про відповідальність за контрабанду наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів (ст. 305 КК України) вміщено у розділ про злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші злочини проти здоров'я населення. Нововведенням стало вилучення валюти, цінностей із переліку предметів кримінально-каранної контрабанди, та віднесення до їх числа стратегічно важливих сировинних товарів, щодо яких законодавством встановлено відповідні правила вивезення за межі України.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Отже, усе викладене вище дозволяє зробити висерврк про те, що контрабанда як склад злочину та як явище у загальносвітовій юридичній практиці: а) має глибоке історико-правове коріння; б) зумовлена відповідними причинами свого виникнення; в) передбачає певні етапи генезису відповідних норм про кримінальну відповідальність за її вчинення. Контрабанда дійсно є злочином із глибоким історико-правовим корінням, розвиток її як явища, так і кримінально-правового закріплення в законодавстві тісно пов'язаний із розвитком державності. Цим даний склад злочину привертав до себе увагу багатьох дослідників. Разом із тим залишається ще досить широке коло питань, які є дискусійними та потребують глибокої теоретичної розробки.

Джерела та література

1. Бойко В. М. Історія митної справи в Україні / В. М. Бойко, Л. В. Багрій-Шахматов Г. В. Попов. — К : Видавець Вадим Карпенко, 2002. — 50 с.
2. Декрет СНК РСФСР от 03.01.1921 г. «О реквизициях и конфискациях» // СУ РСФСР. — 1921. — № 35.
3. Декрет СНК РСФСР от 1 сентября 1922 г. «О таможенной охране» // СУ РСФСР. — 1922. № 58. — С. 734.
4. Кисловский Ю. Г. Контрабанда: история и современность / Ю. Г. Кисловский. — М.: ИПО «АВТОР», 2006. — 429с.
5. Основи митної справи: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / [за ред. П. В. Пашка]. — [2-ге вид.]. — К.: Знання, 2002. — 294 с.
6. Постановление Совета Труда и Оборони от 11 мая 1920 г. «О борьбе с контрабандной торговлей» // СУ РСФСР. — 1920. — № 43.
7. Потяев А. И. Контрабанда и борьба с ней / А. И. Потяев. — М.: РИО НКВД, 1925.
8. Разъяснение Пленума Верховного Суда РСФСР от 16 августа 1926 г. (протокол № 14) // Ежедневник советской юстиции. — 1926. — № 34.
9. Судебник великого князя Иоанна Васильевича 1497 г. // Судебники XV–XVI вв. / Подг. текстов Р. В. Мюллер и Л. В. Черепнина; Под общ. ред. акад. Б. Д. Грекова. — М. - Л., 1952.
10. Собрание узаконений РСФСР. — 1918. — № 14. — Ст. 197.
11. Таганцев Н. С. Русское уголовное прао. Часть общая: в 2 т. / Н. С. Таганцев. — Тула: Автограф, 2001. — Т. 1. — 800 с.
12. Чорний В. Б. Християнська десятина, Київська Русь, митна справа та сьогодні / В. Б. Чорний. — Київ: КВЦ, 2001. — 478с.

Саско Е. Генезис уголовной ответственности за контрабанду. Стаття посвящена генезису уголовной ответственности за контрабанду в Украине. Контрабанду как явление неразрывно связывают со становлением государственности: установлением границ государства, развитием экономики, внешней и внутренней торговли, развитием таможенного дела. Именно через призму ретроспективного анализа установления уголовной ответственности за контрабанду открывается действительное содержание и целевое назначение этого уголовно-правовой запрета. Рассматривается проблема исторического становления уголовной ответственности за контрабанду, анализируя памятки права, которые действовали на территории Украины, прослеживаются тенденции развития особенностей установления ответственности за контрабанду. Через призму ретроспективного анализа установления уголовной ответственности за контрабанду открывается истинный смысл и целевое назначение этого уголовно-правового запрета.

Ключевые слова: генезис, уголовная ответственность, пошлина, контрабанда, исторический опыт, уголовно-правовой запрет.

Sasko E. Genesis of Criminal Liability for Contraband. The article is devoted to criminal liability for contraband in Ukraine. Contraband is inextricably linked to development of statehood: by establishing the boundaries of

the state, by development of the economy and foreign and domestic trade, by customs development. Exactly through the prism of retrospective analysis of criminal liability for contraband establishment a real content and purpose of the criminal law prohibition are opened. The article deals with a problem of historical establishment of criminal liability for contraband and analysing law instructions, that were operated on the territory of Ukraine, traces tendencies of development of criminal liability for contraband. Through the prism of retrospective analysis of criminal liability for contraband establishment a true content and purpose of the criminal law prohibition are opened.

Key words: genesis, criminal liability, duty, contraband, historical experience, criminal law prohibition

УДК 343.222.4:347.471.032

В. Цимбалюк

Зарубіжний досвід кримінальної відповідальності юридичних осіб та перспективи України

У статті досліджується зарубіжний досвід кримінальної відповідальності юридичних осіб та існуючі проблеми даного інституту. Особлива увага приділена підставам кримінальної відповідальності та видам покарань, що можуть застосовуватися до юридичних осіб, а також перспективі їх встановлення в Україні. Установлено, що економічні важелі впливу є найбільш ефективними щодо юридичних осіб. Тому найбільш поширеним видом санкцій для юридичних осіб є штраф, обмеження підприємницької свободи. Запропоновано внести зміни до КК України.

Ключові слова: суб'єкт злочину, юридична особа, кримінальна відповідальність, покарання, кримінальне право.

Постановка наукової проблеми та її значення. Проблема кримінальної відповідальності юридичних осіб належить до числа надзвичайно спірних і складних. Аналіз сучасного зарубіжного законодавства дозволяє зробити висновок, що інститут кримінальної відповідальності юридичних осіб регламентований в різних правових системах. І якщо до недавнього часу корпорації визнавалися суб'єктами кримінальної відповідальності тільки в країнах загальної системи права, то сьогодні багато країн, що належать до континентальної правової системи, також дійшли висновку про необхідність застосування кримінально-правових санкцій до юридичних осіб. Перші кроки у цьому напрямку зробила і наша держава.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Кримінальна відповідальність юридичних осіб була предметом дослідження таких науковців як С. Г. Келіної, А. В. Наумова, О. С. Нікіфорова, Н. Ф. Кузнецова, Є. Є. Дементьєва, Н. Є. Крилова та інших учених.

Метою та завданням статті є дослідження досвіду кримінальної відповідальності юридичних осіб у зарубіжних країнах і вироблення на цій основі пропозицій щодо вдосконалення вітчизняного законодавства.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. У 2009 році Верховною Радою України було прийнято Закон України «Про відповідальність юридичних осіб за вчинення корупційних правопорушень». Це була перша спроба притягнути до кримінальної відповідальності юридичних осіб на території нашої держави. Однак закон втратив чинність уже у 2010 році. Сфера дії даного закону була надзвичайно вузькою, оскільки охоплювала лише корупційні злочини. На юридичних осіб судом могли бути накладені такі види стягнень як штраф, заборона займатися певним видом діяльності, конфіскація майна та ліквідація юридичної особи.

Новою спробою стало прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України стосовно відповідальності юридичних осіб», який набрав чинності з 1 вересня 2014 року. Відтепер до юридичної особи можуть застосовуватися заходи кримінально-правового характеру. Варто зауважити, що даний закон викликає безліч питань і, на нашу думку, дещо суперечить концептуальним засадам кримінальної відповідальності, визначеним в КК України.

В першу чергу, це пов'язано з тим, що юридична особа суб'єктом злочину не визнається, однак у конкретних випадках, вона притягується до кримінальної відповідальності. Дуже гостро постає при цьому питання щодо співвідношення, «вмонтованого» в КК України нового розділу з іншими положеннями Загальної частини, зокрема з завданнями кримінального законодавства, застосуванням